

*sadollament, assadollar, V. sadollar Assafata, V. sa-
fata Assafamar, V. safrà Assagada, assagadell, as-
sagador, assagar, V. saga Assagetar, assagetament,
V. sageta Assagista, V. assaig*

ASSAIG, del ll. tardà EXAGIUM 'acte de pesar (al-
guna cosa)', del mateix origen que els clàssics EXI-
GĒRE 'pesar' i EXĀMEN 'acció de pesar, examen'. □
1.ª doc.: S. XIII.

El verb *assaig* i les seves variants apareixen ja
molt sovint, no solament en els escriptors de la sego-
na meitat del S. XIII, sinó ja en les *Homilies d'Or-
ganyà*: «Nostre Seïner ac tant gran humilitat, per que
él se lexà *exajar* a Diable: anc no-s tornà ad él ni anc
mal no li fed, mas lexet-se ad él portar per art e *exa-
jar* al seu espritit», «Diable *exajet* Nostre Seïnor, qui
és cab de totz òmens --- negú om no escaparà que-
l Diable no l'*exag* --- Diable *exajà* Nostre Seïnor per
glotonia --- e lo *exajà* de vanaglòria --- e lo *exajà*
d'avareta» (6r22, 6v1ss.); doncs 'temptar'. Es doncs un
descendent, amb fonètica molt corrent, del verb EXA-
GIARE.

Aviat es generalitzà la variant amb dissimilació
s-ĝ > s-ğ i amb canvi en el prefix *a-* més corrent que
e-: «*assaja* enfre nós a fer penitència e aspra vida, ans
que vajes en los lochs agrests fer penitència», Llull
(*Blanq.* I, 59.17), i semblantment II, 162.22, 84.24, *as-
sajat* II, 237.12; també en un doc. rossellonès de 1295
sobre *alquímia*: *assagar* (RLR V, 80). El substantiu
primitiu *assaig* el tenim, ja també en aquest segle, en
Desclot: «feren de molts bells ardots e *assaigs* entre
los francesos», cap. 193, així com també en Llull i en
altres textos dels Ss. XIV i XV que addueix *AlcM*. De
l'acc. metallúrgica o monetar en tenim ja un ex. en un
doc. de 1285 — «lo senyor deu havre *assaiador* que
faça los *assays*» (Botet, *Les Monedes Cat.* III, 270)—,
bastants en els docs. de monedera valenciana de
c. 1400, p.p. Mateu en el BDC XXIV, i *assay* en un
altre doc. de 1409 (*AlcM*); i una variant *assatge* in-
fluïda per *usatge*, en un text legal eivissenc del S. XIV
o XV: «servades les sues costums e libertads del cas-
tell e illes --- defallents segons usatges de Barcelona,
en aquells casos en los quals en --- Eviça e Formen-
tera los *asatges* han loch, e aquelles costums e usatges
defallents segons dret comú ---» (Macabich, *Feudalis-
mo*, p. 68).

Més recentment es va estendre molt una variant
amb canvi del prefix *ess-* en la inicial tan corrent *ens-*,
que hem de considerar més aviat antitradicional que
pròpiament castellanisme; encara en el S. XV, els tex-
tos més elevats prefereixen la forma en *ass-*: «ell me
dix anit que volia *assajar* si poria fer una poca de lu-
minària entre les naus dels genovesos», *Tirant* (Ag. I,
324); i les dues lluiten en JRoig però ja hi predomina
la nova, si bé encara aquella en «no-s desespere / com
Cahim, Judes, / per les caygudes / l'ànima tua, / per
culpa sua, / en frau, falsia / —per qué no sages?— /
guarda't no vages / com jovencell / en lo consell / o
foll ajust, / malvat, injust, / d'impiaodoses, / mali-
cioses, / dones roïns!» (*Spill*, v. 12575); però altra-

ment hi ha *ens-*, que és també la forma que ja trobem
en la *Quaresma* de St. Vicent F. (134.173): «darre-
rament, / per *ensajar* / de bandejar / los seus gua-
rips, / joch de nayps / de nit jugàvem» (v. 3007), i
5 *ensajar-se* és 'intentar, llançar-se': «qui spines sem-
bra / descalç no vaja: / qui molt s'*ensaja* / a l'aygua
anar, / ell ha l'exar / lo coll o l'ansa» (imatge treta
de la que a cada pas va passejant-se amb la gerra
amunt i avall) (v. 3654), «ab bones arts / casar-te
pots, / no per grans dots, / per ser raxós / -o per
amòs; / *ensaja-t'bil*: / qualsevol qui / te hī mou-
rà, / crech te courà» (v. 10213). I, en fi, amb fraseo-
logia més fressada: «ella no dexa / cercar metgeses, /
velles urqueses, / empenyadores / --- / volgué '*nsa-
jar* / una tacanya / metgesa estranya / ---» (v. 4358).

En fin, en l'ús actual tenim la pronúncia *əsəğá* a
Mallorca i Menorca, que és l'única que indica *AlcM*,
com insinuant que es pronúncia amb ĝ pertot; si de
cas seria indicació errònia, car en el dialecte central
sona generalment *ənsəžá* amb ž (tant és així que la
gent popular fa en el present *ənsəžə* per analogia dels
verbs en *-ejar*, o bé es dirà, en to força més elevat,
əsəžə, o eventualment *ənsəžə*, però de tota manera
no pas amb ĝ). En el País Valencià hi ha una variant
semàntica ampliada (a la Ribera Alta i Alzira): no
solament «la música *ensaja* una tocata nova per al dia
de la fira», sinó que allí on a la Capital dirien *encetar*
fruita, a la Ribera diran *ensajar un meló, el pa, una*
bóta de vi, un pernill, una gerra de butifarres (J. G.
M.; però no hi ha relació amb el cast. *sajar*). Altra-
ment la forma amb *ass-* fins en el Continent va restar
popular en certes comarques almenys: en la cançó del
Becaina (el bandit pirinenc, c. l'a. 1810): «a-luego co-
mensan de fer l'*assais*: / allí al pla de l'era morí el
gavaig» (Milà i F., *Romlo.*, 126.30).

DERIV.: *Assagista. Assajada; assajador* [1285, veg.
supra]. *Assajament. Assajó* men. 'acte d'assajar' (inter-
essant ex. de derivat en *-aó* -ATIONE).

ASSAINAR o SAINAR, 'renillar', modificació co-
marcal del més estès *abinar* provinent del ll. HĪNNIRE
id., causada per factors externs, potser per la concur-
rència d'uns quants o per un que no podem precisar
netament. □ 1.ª doc.: fi S. XIX; *sabins*, 'renills',
45 S. XVII.

No figura en la nostra lexicografia tradicional, ni
en la del S. XIX. Però ja el va usar Verdaguier en
l'*Atlàntida* (original de 1877, i en les eds., no en el
de 1867): (l'incendi dels Pirineus) «avant, ronca, *as-
sabina* y endola ab sa alenada, / cremant com teranyi-
nes los núvols de l'hivern» (I, 30a). És un mot propi
de les comarques d'Osona, segons *AlcM*, que en dóna
(d'ell i els seus derivats) algun ex. en escriptors de
per allà, i *assabinets* 'renills' en Genís i Aguilar. D'al-
tra banda *sainar* i derivats en terres de Girona, Baix
Empordà, la Selva, Guillerics i Ripollès: a St. Joan de
les Abadesses (*DAg.*). Incloent-hi exs. de bons escrip-
tors d'aqueixa zona, com Prudenci Bertrana; i un
substantiu *sai* 'renill' el cita ja el *DAg.* en unes còpies
de St. Narcís de Girona, de c. 1680: «els rossins / les